

LA ILUSTRACIÓ CATALANA

PERIÓDICH QUINZENAL, ARTISTICH, LITERARI Y CIENTÍFICH

Any IV

Barcelona 31 de Octubre de 1883

Núm. 97

SUMARI

TEXT. — Crònica general, per Jacinto Llopart. — Nostres gravats, per Eduard Tamaro. — L' Excm. Sr. Gobernador Civil de la província de Barcelona, per Francisco X. Tómbella. — Compàs (poesia), per Anicet de Pagès de Puig. — La forja del dolor, per Francisco Massany i Labrón. — Pòble, per Joan Sardà. — La llira del sonre (poesia), per Prendim Soler i Manel Martí. — Missa a Reynal y Rabassa (commemoració), per Manel Duran y Bas. — Traites, per Joseph M. Pasqual.

GRABATS. — L' Excm. Sr. D. Manel Gil Maestre, Gobernador Civil de la província de Barcelona, per P. Rosselló. — La fundació de l'Església de Sant Ignasi de Loyola, per J. Pahissa. — Calafell. — Lo Cementiri, per P. Llorens y Ria. — Una partita d'escacs. — Monzesa. — La Casa de la ciutat. — Exterior del edifici de la Casa de Sant Ignaci.

CRÒNICA GENERAL

TAN bon punt fou coneguda l'elecció del senyor Gil Maestre pera desempenyar interinament lo govern civil d' aquesta província, una pluja de telegramas va correr cap á Madrid felicitant al nou ministeri per tan acertada elecció y demandant que confirmés á aquella digna persona en lo càrrec d' una manera definitiva.

Lo Sr. Gil Maestre, essent jutje de Sant Bertran, ha donat probes repetides de posseir qualitats especialíssimes que l'recomanan pera' lo desempenyo de una missió tan important

com es la de posar remey al gravíssim estat en que, gracies al descuyt dels uns y á la complicitat dels altres, se troba Barcelona de un quant temps ensá.

Tothom diu, parlant del nou gobernador, qu'es l'home que necessitavam; per això mateix, deyan ja de bell principi 'ls pessimistes, lo Sr. Gil Maestre no serà gayre temps gobernador de Barcelona. Los termes en que 'ls diaris donavan la notícia de que 'l ministre de la Gobernació estava empenyat en que's cumplís lo desitj dels barcelonins, ja feyan su posar que l' elecció definitiva del Sr. Gil Maestre tenia una oposició ferma, que la gent de bona fè no s'podria explicar pas d' una manera prou clara.

Sia lo que's vulla, lo cas es que á l'hora en que escrich aquestes ratlles no sabem encara lo que resoldrà'l govern respecte á una qüestió que tant nos interessa; mentrestant per això 'l Sr. Gil Maestre no s'adorm pas, y's pot ben dir que ab quatre dies de tenirlo per gobernador ja hi coneixem alguna cosa en l'estat del pa-

L' EXCM. SR. D. MANEL GIL MAESTRE
GOBERNADOR CIVIL DE BARCELONA

cient; si no s'logra que l'tingam prou temps pera poder ser tot lo qu'ell voldria en bé de la província, al menys lo qui vinga al darrera trobarà l'camí obert y sabrà lo que li toca fer pera guanyar-se les simpaties de la gent honrada, en cas de que ho ignorés ó aparentés ignorarho.

**

Segons se manifestá en una reunió celebrada fa pochs dies en lo local de la Societat Económica d' Amichs del País, en lo Congrés de Geografia Colonial y Mercantil que ha d' obrir-se en Madrid lo dia 4 del mes entrant, hi tindrán representació les següents associacions de Barcelona: Económica d' Amichs del País, Junta d' Agricultura, Industria y Comers, Associació de naviers y consignataris, Institut Agrícola Català de Sant Isidro, Foment de la Producció Espanyola, Institut de Foment del Treball nacional, Joventut Mercantil, Ateneo Barcelonés y Associació d'enginyers industrials; també hi assistirà y penderà part en les discussions lo senyor Ricart y Giralt director de «El Fomento de la Marina», qu' es l'únich periódich d' Espanya dedicat als interessos de la marina mèrcant.

**

Haig de parlar del estreno de la tragedia catalana *Judit de Welp* del distingit mestre en gay sacer D. Angel Guimerá. Aquesta obra presentada als Jochs Florals del any 1880, y que fou objecte de moltes discussions entre l's mantenidors del Consistori, fou executada l' dia 20 del present mes en un teatre de Canet de Mar per alguns coneguts escriptors catalans y y amichs del autor. La representació fou donada ab un objecte benèfich, y allí acudí una numerosa concurrencia que no va escassejar sos picaments de mans al autor y als aficionats que van pendre part en lo desempenyo de la tragedia. Jo no puch ferhi més que ajutarhi també l's meus aplaudiments.

**

En lo teatre Real de Madrid va tenir lloc un banquet esplèndit pera solemnizar lo 391 aniversari del descobriment d' Amèrica; lo servey era enlluernador; al devant de la presidència hi havia un busto del inmortal Colon, y á l' altra banda un grup de banderes y atributs de marina; les localitats estaven totes ocupades per una concurrencia distingida. L' orquestra del Real tocà varies pesses, entre elles un himne del mestre Goula, escrit apostà per aquell acte. Presidia l' duch de Vergara, que inicià l's brindis, parlant á continuació l' doctor Calcaño representant de Venezuela, los senyors Gobantes y Pando, l' representant d' Itàlia y l' senyor Rodríguez Correa, qui recità una bella poesía; lo senyor Romero Robledo va pronunciar un discurs que fou entusiastament aplaudit, fent us de la paraula també l's senyors Martos, Giménez, los ministres dels Estats Units y d' Inglaterra y alguns altres.

Entre l's comensals, qu' eran més de trescents, hi havia l's senyors Campoamor, Elduayen, marqués de Molins, generals Topete, Palacios, Ros de Olano, Baldrich, lo director d' Ultramar y l' de Instrucció pública, los senyors Alonso Martínez, Rada y Delgado, Arrieta, Mena y Zorrilla, molts altres distingits personatges, periodistes, etc.

**

Lo director-proprietari de la *Gazette des touristes* D. Eugeni Serrano de Casanova va obse-quiar á la premsa diaria y facultativa de nostra ciutat ab un esplèndit lunch en l' acreditad

restaurant Justin. Lo senyor Serrano al iniciar los brindis exposà l' doble objecte d' aquella reunió, qu' es lo de procurar lo coneixement y explotació de les aygües medicinals espanyolas pera fomentar lo concurs á elles, y l' de contribuir al mellor èxit de la próxima Exposició internacional de Niza. Brindaren á continuació l' senyor Pujol Fernandez, lo Dr. Andreu y Serra, los senyors Godó, Cornet, Gallart y Riera, representants de *La Dinastia*, *Diario de Barcelona*, *La Publicidad* y *La Renaixensa* respectivament, lo senyor Urgellés de Tovar, y l' doctor Formiguera, que parlà en nom de la premsa médica, planyentse de que s' acudís al extranjero pera utilitzar los beneficis de les aygües medicinals; van parlar també l's senyors Frontaura y Navarro, redactor aquest de *La Gaceta de Cataluña*, terminantse l' acte ab algunes oportunes frases del senyor Serrano.

**

Los diaris del 19 deyan parlant de Russia que havían estat deportats á Siberia 63 nihilistes, que l' govern tenia prohibit á la premsa l' publicar les causes per la gravetat dels fets que d' elles resultan, que l's nihilistes continuavan treballant, y que s' publicavan moltes fulles clandestines redactades en llenguatje violent.

Una proclama dirigida al czar ve á dir lo següent: «Lo comité revolucionari Rus ha decidit per unsinimitat pronunciar la sentencia de mort conta Alexandre III. Lo temps fixat pera executarla debia esser coneugut per medi del nostre órgano *La Voluntat del poble*. Aquest temps ja ha finit y l' govern no ha fet res pera aliviar la miseria y l' sofriments del poble. Apesar de les precaucions que s' pendrà, sens dubte, estem segurs del èxit en l' execució del nostre projecte.»

Mentrestant la policia russa no s' adorm pas. No fa gayres dies que va detenir á la directora d' un colègi de Varsovia y á vuit senyores pensionistes per estar complicades en una conspiració nihilista; diu que tant á la primera com á les altres les hi han ocupat documents que les comprometen bona cosa. L' *Independence Belge* conta l' fet y diu que això ha causat molta sensació en Varsovia, y s' compren, perque justament l' institut *Maria* (tal es lo seu nom) estava baix lo patronat de l' emperatriu de Russia y en ell hi tenian á ses filles les més il-lustres families, essent considerat pe l' govern aquest establiment com un medi de propagar l' esperit russófil entre l' aristocracia polaca.

**

Posats á parlar de Russia hem de consignar la noticia de haber obtingut lo perdó l' tan eminent com malaurat publicista Tschernyshewsky, que complint una pena imposta per l' paternal govern de sa patria, feya 21 anys qu' estava treballant en les mines de Siberia; allí l' pobre escriptor hi ha perdut la salut y les facultats mentals.

**

Ha mort la distinguida poetissa donya Emilia Palau y Gonzalez de Quijano, religiosa del convent de Filles de María Reparadora d' aquella ciutat. La senyora Palau s' havia donat á coneixer per ses estimables poesies escrites en català, algunes de les quals havien merescut senyalades distincions en diferents certàmens.

**

Lo dia 29 del present mes va morir en Londres á l' edat de 67 anys lo popular novelista Mayne-Reid, quals obras son prou conegudes aquí per haverse publicat traduïdes al castellà.

Nasqué en Escocia ahont comensá l's estudis de la carrera eclesiàstica, que abandonà abans d' acabarla, marxant en 1838 cap á Amèrica y recurrent los Estats Units y Méxic; al encendres la guerra entre aquestes dues nacions (any 1845) s' allistà en l' exèrcit de la primera. En 1840 havia organiat una expedició de voluntaris pera combatre en favor de l' independència d' Hungria; però al arribar á Fransa va saber que la insurrecció havia estat sofocada y á les hores se va retirar á Londres, ahont pot dirse que ha viscut sempre més dedicat á la literatura. Darrerament estava acabant d' escriure l' història de dita guerra de Méxic y dels Estats Units.

JASCINTO LAPORTA.

NOSTRES GRABATS

L' Excm. Sr. D. Manel Gil Maestre
Gobernador Civil de la Província de Barcelona

Véjas l' article de la plana següent.

Lo Parlamentari

L' indisputable mérit del aquarellista M. Detaille, es ja prou vulgaritat pera que tinguem de detenirnos en elogiar sa esmerada execució, particularment tractantse de la vida militar.

En sos magnífics quadros titulats «Las grans maniobras del exèrcit francès», y particularment en lo que es objecte de nostre grabat, «Lo Parlamentari», s' observa una intelligent elecció dels accidents del terreno, molta naturalitat en la disposició dels grups, y varietat en las actituds. Lo correcte dibuix y la bona distribució de la llum, forman també lo principal prestigi de sus obras.

L' escena está representada ab veracitat sorprendent, essent sapigut que á fí d' evitar que un parlamentari puga observar la disposició de las defensas del enemic, se l' conduheix tapat d' ulls desde las primeras avansadas, fins al lloc ahont arbolada la bandera blanca s' espera pera llegir-se son missatje.

Pera l' gatet

En aquest quadro, com en molts del mateix autor, costa una mica d' explicarse l' títol. Becker veu lo quadro del natural, lo bateja y s' cuya poch de si l's altres veurán ó no justificat lo ròtol. Lo cas es la composició y aquesta es feta de mà mestra: bon dibuix, bona entonació, naturalitat en las figurines, es lo qu' ell busca y sab trobar, y se li'n dona poch de si la noyeta vá á buscar l' aliment del seu gatet ó una costella pera la seva mare. De totes maneras, lo naturalisme dels quadros de Becker los fa simbòlics y ho prova l' nom que li han dat, y l' acceptació que tenen en los Salons de París.

Tarrasa — L' encant del pà de les ànimes

Pochs son los erudits catalans que no han visitat lo poètic recinte de las tres iglesias de Sant Pere, Sant Miquel y Santa Maria de Tarrasa, ahont s' alsava en lo sigle vii la catedral d' Egara, y ahont encara segueix viva l' antiga costum del encantament del pà de les ànimes.

Lo dia 2 de Novembre, dedicat á la commemoració dels fidels difunts, se verifica en aquell enclós lo encantament ó sia entrega al major postor, del pà ó panellets beneys que s' anomenan de las ànimes, que tots reben ab respecte y quals limosnas serveixen pera sufragis.

Reminiscencia es aquesta de las antigas Agapés ó menjars en comú, ahont també se distribuia pà beneyt, celebrantse així mateix antigament á Catalunya com encara s' fa en algunas poblacions un dinar després dels funerals ahont

lo que presideix sà, al acabarse, una plàtica commemorativa del difunt.

En J. Pahisa, ab la facilitat que li es propia, ha reproduxit la singular escena del encantament del pà de les ànimes à Tarrassa, ab tota aquella propietat y expressió que poden desitjarse.

Calafell — Lo Cementiri parroquial

Coincidint la circulació d' aquest número ab lo solemne dia anomenat dels morts, se sà oportuna la reproducció del típic cementiri de Calafell, ahont sembla que la mort se presenta mes nua y descarnada qu' en molts altres, à la vista dels visitants.

L'ordinaria construcció de ninxos adossats á las parets de la iglesia, y alguns aislats que s' alsan entre l' herba y multitud de plantas bosqueteras, donan al repetit cementiri l' ordinari aspecte de tots los rurals de Catalunya, mes las llargues restalleres de cranis que perfilan los ninxos y finestras que hi corresponen, son d' un aspecte lo més tétrich y original, imposant al esperit al contemplarho, aquella idea: aquesta es tal vegada, la teva última hora.

Lo dibuix d'en Francisco Llorens dona cabal idea d' aquest severíssim cementiri.

Una partita á scacchi

Tal es lo títol donat per Giacosa á una de sas més hermosas obras dramàtiques, quadro diríam millor, ahont en una sola escena y entre quatre personatges, se desenvolupa l' acció que ha donat assumptiu á la magnífica composició que reproduhim.

Una partida de escachs, ó com se diu també, d' ajedrez, es la posta feta entre dos vells amichs, essent lo paladió y lo premi promés al vencedor l' hermosa joveneta filla del senyor del castell, may vensuda fins aquell dia en tan intrincat joch índich ó arabesch, símbol molt ben portat de las escomeses, subtilesas y dificultats ab que sempre lluytan las empresas amoroses, de las que deya Horaci: que l' amor es un gènero de milícia que té sos campaments, assegurant á son amich Atich, que tot aymador batalla.

Com sol esdevenir en ditas lluytas, en que lo més fort es lo vensut, la filla del Castellà de la que aquest se jactava que no fora pas vensuda per lo patje, qual senyor assegurava qu' era tal sa destresa en aquell joch que no seria pas vensut per una jovencela, restà captivada per la gentilesa del jove patje, y no sabia vénçel ni's considerà avergonyida de son primer venciment en aquella partida. Son pare anhelós li adverí lo perill, y no ménos lo ja enamorat patje, usá totas las lleys de cortesia, encara que tenia en més que sa vida lo venciment en aquella batalla simulada, que considerava més costosa y empenyada que altres campals en que havia fet prova de ardidesa; per últim vencé y fou seva la jovencela, més també l' autor sapigué temperar l' arrogancia d' aquest venciment fentlo caure genolls flectats devant d' ella, que li diu: patje Fernando, ¿qué sà? y aquest li respon: estich embadalit mirant los ullsqueson tan hermosos.

Lo quadro representa lo moment en que la partida està més empenyada, dubtant la jovencela si vencerà ó 's deixará véncer per aquell que te dominat ja son pensament; son pare en lo vell silló, esguarda ab interès creixent la partida; y en semblant composició, ademés de la perfecció de totes las figures pera concorrer á la acció general, lo mobiliari y decorat de la antiga sala, estan apropiats als albors del segle xv, en que tant cámpejan las costums caballerescas que ha fet reviure lo esmentat autor dramàtic.

Manresa — Casa de la Ciutat

En la gran plassa major de Manresa, de forma casi triangular, s'alsa en lo costat més llarch, la Casa de la Ciutat ó Consistorial, ocupant lo perímetre d' uns 1670 metres.

La fatxada principal, que reproduhim, es tota de pedra de fil, midant 46 metres d' amplaria per 47 d' alsaria, tenint á peu plà un espayós porxo d' uns 20 peus d' amplaria, ab cinch archs á la plassa, tres á la fatxada de Ponent y un á la de Llevant. L' arch del centre per sa major alsaria es casi circular y los demés ojius. L' estil de tot l' edifici es grech-romà, obrint-se en lo primer pis cinch espayosos balcons, exornant lo dintell del central, dos genis que sostenen l' escut d' armas de Manresa tot de marbre decorat, y devall hi ha la lápida de la Constitució de marbre blanch, ab lletras d' or. Lo segon pis presenta un balcó y quatre finestras rematant lo tot una ample coronisa.

Als quatre de Juliol de 1600, la municipalitat de Manresa comprà á Pere Miquel, porter dels Diputats de Catalunya, unas casas qu' eran de Joan Anglada, mercader de Barcelona, pel preu de 345 lliures barceloninas ó sian 3680 rals, y desde 1745 á 1750, s' alsà l' actual edifici sobre la antiga casa anomenada Curia del Batle, prenentse part de las casas de Guzman.

Larga fora l' historia de la municipalitat de Manresa, que tingüé Concell de Cent y Conceillers á imitació de Barcelona, mes are instalat segons la nova forma son Ajuntament, conta ab una superba residència que conté espayosos salons, rich mobiliari y diferents objectes artístics.

En lo segon pis actualment acaba de disposar-se ab molta propietat y acert l' Arxiu municipal, que conté en sa part històrica ademés del molt notable Llibre vert, ó col·lecció de privilegis, numerosos documents de gran interès pera l' historia, algunas vestimentas y banderas, segells y altres objectes dignes de particular estimación.

Manresa — Edifici de la Cova de Sant Ignasi

En 25 de Mars de 1522 passà sant Ignaci de Loyola á Manresa en hábit de pobre peregrí trucant á la porta del hospital de pobres de Santa Llúcia ahont fou acollit, retirantse després per escriure sos «Exercicis espirituinals» á una feréstega cova de roca viva á la que 's puja dirigitse per lo carrer de Santa Llúcia á la baxada del Molinet, travessant lo pont sobre lo rech Mirable ó de Sant Ignasi, camí qu' es preferible á l' altre del carrer de las Escodinas, puix ofereix punts de vista y saltants d' aygua per demés agradables.

Enclouent aquella tradicional cova, desde la que s' oviran frente per frente las retalladas crestas del Montserrat, fou construït un grandios edifici plateresc compost d' una iglesia y colegi comensat per los anys 1666 y casi acabat en lo de 1680.

La paret lateral esquerra que corra de Llevant á Ponent y te vistas al riu Cardoner, es la que forma l' assumptiu de nostre grabat, ostentantse plena de fullatje y figures alegòricas, diferents bustes, alguns de reys d' Espanya posats sobre la coronisa, sostinent aquesta pilastras corintias, dóriques y salomòniques y rematant ab una balustrada de molt complicat treball. Las finestres estan també adornadas profusament ab columnetas, coronisas, y fullaraca, essent totes quadradas, excepte las que donan llum á la citada Cova, que son rodones, y demunt tenen un relleu ab dos àngels que sostenen dos ròtols que diuen *Cova de Sant Ignaci*.

Apart de las' diferents testas que forman las

mènsulas de la coroniseta de las finestras, son molt notables las dos mitjas figures del àngul aparentment lligades pel bras una ab l' altre y ab llastimosa expressió de dolor sas fesomías. Un xich més amunt resaltan las Armas Reals ab la fetxa 1666.

Lo frontis de l' iglesia en quals ànguls debían alsarre dues torres, té un oval ab un grandiós raig, la porta te en son dintell un escut Real d' Espanya ab trofeus militars, y entre altres adornos resalta una estàtua de Sant Ignasi ab lo llibre dels Exercicis. Lo conjunt d' estàtuas d' abduïda fatxada, es lo de 30 de cos enter, 14 de mitj cot, y 12 de mitj relleu.

EDUART TÀMARO.

L' EXCM. SR. GOBERNADOR CIVIL

DE LA
PROVINCIA DE BARCELONA

Don Manel Gil Maestre, fill de D. Alvar Gil Sanz y de D.ª Eusebia Maestre, nasqué á Salamanca en l' any 1845, va fer sa carrera de lleys en aquella Universitat, obtenint tots los premis de la Facultat y 's doctorà en la Central de Madrid ab la nota de sobresalient l' any 1867.

Exercí la abogacía en sa ciutat natal, ahont desempenyà los càrrecs de diputat provincial y arcalde primer en èpoques especialíssimas (1869), va ser nombrat académich corresponent de Historia als 23 anys, y fou dos vegades regidor sense tenir encara la edat.

Colaborà en *La Amèrica*, *Revista de Espanya*, *Revista del Círculo agrícola salmantino* y *El Adelante* del que 'n fou director al cap de nou anys, essent un dels creadors de la «Bibliografía Salamanquina», publicà distintas obres, entre elles de «Legislació penal», de la «Organización del Regne de Prussia», sobre la «Codificación y el Municipi en Espanya», va redactar los Estatuts del primer Banc agrícola que 's creà en nostre país, informà sobre l' Còdich rural, mereixent honrosa comunicació de las Corts per la especialitat del treball, se dedicà á la creació d' escolas d' Arts y Oficis, Caixas d' Ahorros y Montepíos, y publicà la memoria y estatuts pera la fundació d' una Granja-modelo en son país.

Als últims de 1870 entrà en la carrera judicial en la província de Salamanca, desempenyant los càrrecs de Jutge á Vitindino, Peñarranda de Bracamonte, Gijon, y desde 1880 á desembre de 1882 á Berga, d' ahont passà á ocupar lo Jutjat de primera instància del districte de Sant Bertran á Barcelona, essent nombrat Gobernador civil interí d' aquesta província en 18 de Octubre del any que som.

Vaig coneixre l' en las Presons Nacionals y en la diada que 'ls presos catòlichs cumplien ab lo Precepte Pasqual, á qual solemne acte havia sigut dit senyor convidat, com invitada fou la prempsa tota per lo mateix objecte. Correspondent donchs á la galanteria del actual y digne director d' aquell establiment penal D. Francisco X. Saravia, lo qui aixó escriu representà *La Renaixensa*.

Lo Sr. Gil Maestre desempenyava llavors lo més alt càrrec del Jutjat de 1.ª instància en lo de Sant Bertran d' aquesta capital y ja son nom corría de boca en boca reconegut per tothom com una garantia pera retornar la tranquilitat als barcelonins amenassats sempre per l' aixam de gent de mal viure que havia invadit aquesta ciutat, per vergonya nostra.

LO PARLAMENTARI — AYGUADA DE DETAILLE

PERA L' GATET — QUADRO DE BECKER

La coincidència va brindarme sa coneixensa, y m' donà ocasió pera publicar uns articles sobre *La presó per dins*, encaminats á demostrar la insuficiència de la mateixa, la necessitat immediata é imprescindible d' un Establimet més aproposit que l' que actualment tenim, dolent per tots estils, inclinanse per lo sistema celular, que tant treballa pera veure instituït entre nosaltres, en vista dels pessims resultats obtinguts ab lo d' avuy y á fi d' evitar los escàndols que inevitablement s' hi succeian massa sovint per desgracia, donadas las condicions en que s' troba l' edifici destinat á Presons Nacionals en la capital del Principat.

No fa quinze dias que l' Sr. Gil Maestre ha sigut nombrat Gobernador civil interí de la Província de Barcelona y apenas se sent á dir altra cosa que descubriments de tramas urdides per la gent de mal viure, á la que no dona un moment de sosiego, arribant fins á la oficial corrompuda.

Als pochs moments d' esser nombrat, desaparegueren com per encant las malifetas, escampantse fora de nostra capital, los que no volent treballar viuhen de lo dels altres. Sa incansable activitat en lo descubriment de malfactors, que seguí esquadriinyant per tots los recòns, l' ha fet sabedor de tots los mal intencionats, esgarriantlosi sos maquiavèlichs plans y disminuïnt la criminalitat d' una manera molt considerable.

No som nosaltres que l' hem de jutjar, sinó la opinió pública honrada, que ha jutjat ja sa conducta lleal y desinteressada.

Aquest, es donchs, nostre Gobernador i interí. Tot Barcelona l' reclama efectiu, perquè té set de justicia y fam de moralitat.

**

Acabém de manifestar son origen y alguns de sos fets culminants y no volém terminar sense indicar sa procedència.

Prové d' una distingida família salamanquesa. Son pare, advocat y propietari, fou diputat per Salamanca en varias legislatures desde l' any 1841, ha sigut subsecretari de Gobernació y de Gracia y Justicia, Director general del Registre de la Propietat, Ministre interí de Gracia y Justicia, president de la Academia de Madrid, magistrat del Tribunal Suprem, Conseller d' Estat, etz.

**

Lo Sr. Gil Maestre está condecorat ab diferents creus que no ha ostentat mai, aixís com tampoch fa ús dels títols honorífics que s' ha guanyat per sas envejables qualitats personals y son valer.

F. X. TOBELLÀ Y ARGILA.

Barcelona 31 Octubre 1883..

COMPASSIÓ

Volgunt ferli un petó mentres brodava,
ahir me vaig punxar,
y ella al veure la sanch que gotejava
se va posá á plorar.

Y avuy qu' ab son oblit fera llansada
m' ha clavat dins del cor,
passa pe'l costat meu enjogassada
iy no veu que m' ha mort!

ANICET DE PAGÉS DE PUIG.

LA FORSA DEL DOLOR

ELL havia anat á la guerra, y acabada, li havían dat la llicència. Y content, ab sos companys del mateix poble, se'n tornava á casa seva.

Cruel havia sigut la lluya, y sols odi y renor era lo que imperat hi havían; dent per dent, ull per ull, sang per sang s' havian dat ab terrible passió los de una banda al altre; y allí ahont ells no havian arribat, la peste, lo fret y la fam havian fet horrible presa.

Una generació entera, jove, ardida, valenta, jeya allí en aquells hospitals y camps de batalla, jay! pera may més alsarse.

Per això los que escapat havian y ab la llicència á la mà se'n tornavan á casa seva, feyan via alegres y contents, que tot un món revivia en sa ànima.

La tarde era plujosa. Humida y freda, com del trist hivern, s' estenia pausada y quieta per damunt la terra.

Lo camí s' mostrava fangós y desert, y las marjenadas, en altre temps floridas y verdes, eran rostas y secas, aixecant solzament de tres en tres alguna que altra desfullada branca dels punxos arsos.

Los joves anavan contents que ni de res s' adonavan. De prompte aixecaren un crit de joia, acabavan d' entrar al alt Vallés, terra de mi enamorada!

Tot respondia á ss vida, y era bell y hermos, apesar del temps, com deixat ho havian.

Lo rieral s' estenia per entre mitj d' altas arbredas, lo soroll del aigua drincava ab amor á sas orellas, los boscos eranverts, espessos, florits y olorosos, la terra sembrada, los serrats ufanosos.

Al cim d' un turó s' aixecava una Iglesia; al costat lo fossar: un campanaret punxagut de lluny la distingia; y á tots ells al véurel los hi semblà sentir la veu de sos pares, lo bes de sa mare, lo suspir de sa enamorada.

La tarde anava cayent poch á poch, pausada, silenciosa y trista; la boyra baixa, blanca y transparent, confonentse ab las llargues ombras, prenia un color trist y aplomat que ho anava cuirint tot com si fos la mortalla de la vida.

Coratjosos y ab dalit ells caminavan; de prompte, ell, lo més garrit y jove, s' aturó. Passavan per un recés de rocas y li semblà sentir una veu, prima y clara, hermosa, per ell ben coneguda, la de sa estimada, que ab to trist lo cridava.

Sos companys se n' hi rigueren; era una font que sa aigua argentina deixava anar dins lo clot que la rebia; era un auzell, que apesar del fret, eixia á donarlosi la benvinguda; era l' ayre passant per la brancada, que trobant lloc tan precios allí s' entretenia.

Mes ell, camina que camina, capicat, com si sentis dintre son cor que li faltava alguna cosa.

Y s' era endavantich una mica. Lo camí feya un revolt, y al devant s' apareixia un camp de blat, tot just naixent, enfonzantse cap á la foscuria de un bosch que la boyra embolcallava.

Al apareixer ell, al cap de vall, entre dos espessos pins, no tingué cap dupte, se li aparegué sa enamorada. Era ella, ella, blanca, hermosa com abans, joveneta, fresca, ab sa cara mitj sonriuenta; mes sos ulls se'l miravan tristes y melancòlichs, y tota ella tenia un po sat de tristesa.

—Oh! digué ell, y anava á llensarshi. Mes arribaren sos companys y altra volta se n' hi rigueren.

Tot era fantasia. Y's posaren á taral-lejar un cant que havian après á la guerra. Lo cant era de mort, y cosa estranya, l' eco perdentse entre mitj d' aquellas fondalades, d' aquellas valls y concas, repetia lo tó, mes ab veu trista y lluynana que no semblava pas d' eixa vida.

Y aixís arribaren envistas del seu poble. Las casas escampadas eran una ací, altra allà, enfilantse per la serra; de sas xemeneyes ni una guspira de fum encara eixia, perque apesar de la fosca era massa dejorn encara, y las portas obertes, sense foch á dins, mostraven una boca trista y pahrosa, que dava basarda.

Allí s' despediren tots ells; cadaú agafà l' camí de casa seva; ell no obstant semblà equivocarse y emprengué per un que tenia prou sa pigut, mes que no era pas lo quin devia durlo als brassos de sos pares.

La tarde s' posà més fosca; una pluja menuda y fina comensà á caure per tota la terra, la boyra s' feu més espessa y tot anà confonentse y perdent son color y vida.

Ell cada volta caminava ab més dalit; se'n anà cap á una casa, y agafant per detrás d' ella, se dirígi sota una finestra. Pegà un cop ab sas mans y aquella s' obrí; y aparesqué, joh! no'n tingüé cap dupte, fresca, gentil y bella, ab sa cara d' hermosor y tendresa, sa enamorada qui va sonriureli, y ab sos ulls li donà la benvinguda.

Joyós no volgué veure més, se'n anà envers la porta de la casa, correns, alegre, y allí cridà á los pares d' ella y s' anomenà... Mes, del fondo de la llar, erma y freda, s' alsaren dos testas, abans joves, ara blancas, y digueren:—Avuy fa vuyt días que l' hem enterrada.

—Era ella! iera ella!—respongué,—que m' cridava.—Y caygué aplomat á terra.

Lo que no havian pogut l' odi, la peste, fam y guerra, un dolor sol va lograrlo.

A l' endemà l' enterraren, feren lo clot al costat mateix del últim munt que alsat s' havia; era l' de sa enamorada. Aixís estigueren junts en eixa terra, y al matí següent, en mitj del suau claror de la aubada se vegé la boyra com pujá dues ombras cap amunt á gosar per sempre de la vida eterna.

FRANCISCO MASPONS Y LABRÓS.

POBLET

PER EDUARD TODA

Al retornar, á primers de Maig, de la excursió á Montserrat que'n obsequi als poetas forasters vinguts pel xxv aniversari de la restauració dels Jocs Florals organisaren als d' aquí, se feyan llenguas d' un company que allí dalt s' havian conquistat y qual coneixensa devian al Sr. Balaguer. L' anomenavan *lo cónsul xino* y no's cansavan de ponderar son tracte espansiu, son caràcter simpàtic, y ab tot això sa ilustració, tant més interessant, tant més curiosa en quant versava principalment sobre coneixements y materias absolutament novas pera tots los qui'l tractaven. Era fill de Reus, tenia una trentena d' anys y havia passat los vuyt últims, com empleat en la carrera consular á Xina, Japó, Annam, Siam y que se jo quantas més regions d' aquell centre del Assia rodejat als nostres ulls del prestigiós misteri que donan la distància y la absoluta diferència de costums, vestits y idiomas. No cal dir ab quina afició nos hi llansarem tots. Dias y més dias lo pobre Toda, que aixís se deya l' nou amich, anà seguir d' un estol de tafaners que

no l' deixavam ni á sol ni á sombra y l' obligavam á forsa de preguntes y més preguntes, á disertar continuament sobre sos viatges y á expliarnos las menudencias més insignificants y més indiscretas dels originals paissos que acabava de recorrer. En Toda, bon company, fentse cárrech de la nostra curiositat y complahentse en satisferla, no's cansava un dia y un altre dia de refer ab sa felís memoria y fácil paraula sos estranys viatges y de guiarlos al través de tots los misteris que son esperit investigador, afavorit per las circumstancies, li havia permés esbrinar.

No sé si ell se trobava tant bé entre nosaltres com nosaltres al costat d' ell. Lo cert es que desde aquella primera entrada no deixá un moment d' assistir á nostres círcols, de ser un dels nostres, amich de tots, estimat de tots, compartint nostras aficions, identificantse ab los nostres gustos, y sent, en una paraula, com si de tota la vida hagués sigut del círcol de literats y artistas que cuotidianament, á falta de lloch més aproposit, se reunien en pintoresch aplech en un dels cafés més concorreguts de Barcelona.

Una insistent dolencia en l' estómach, concreta sens dubte en sos viatges, lo dugué una temporada del estiu á la Espluga de Francolí, prop de Poblet. Sas antigas aficions al monestir, de las quals n' era penyora una *Guia* publicada quan molt jovenet, reverdiren altre cop excitadas per la diaria contemplació del monument y de las bellesas naturals que l' voltan. D' aquí la idea de sellar la amistat ab tots nosaltres concreta, escrivint un llibre sobre Poblet que 'ns quedés com recort de sa estada aquí y demostrés que la identitat d' aficions no era fruyt passatger d' una comunicació d' alguns mesos, sinó producte sincer de son amor á la terra d' hont es fill y á tot lo que, vestigis històrichs, monuments artístichs y bellesas naturals, li dona vida y carácter y 'ns la fa la estimada del nostre cor.

Inspirat en aquests sentiments, no cal dir si l' llibre sobre *Poblet* nos ha de ser agradable. Nos ho es y ho será á qualsevol que l' llegesca.

Pera que 'n sia més, está escrit ab una facilitat suma, la facilitat de qui ja á vint anys era periodista, y no de gazettillas, sinó verbós, elegant, ab vol oratori, d' aquells que en una última hora de redacció, entre l' brugit de las conversas més incoherents y prenen part en totes, improvisa, si convé, pera l' endemà al demà un periódich sencer, desde'l títol al peu d' imprenta.

Los articles del llibre sobre *Poblet* son veritables articles periodístichs, improvisats en poquíssims dias sobre impressions propias y sobre lecturas é investigacions eruditas, no per rápidas menos aproveitadas.

Al encís de la forma, animada y fluïda, s' uneixen en *Poblet* condicions intrínsecas no ménos interessants. No es *Poblet* la obra d' un historiador, ni la d' un arqueólech, ni la d' un artista técnich: es pura y simplement la d' un aficionat de bon gust que posa amor en un monument y que arrastrat per aquell, estudia son passat y son present, aixís en la tradició del poble com en la dels arxiu, com sobre l' mateix modelo, però sense demanarli ni á aquell, ni á aqueixos, ni á aquest més que lo necessari pera que la idea sia més completa y la impresió més justa. Lo plan mateix de la obra nos ho demosta, plan discutible si 's tractés d' un llibre exclusiva ó principalment técnich, però oportú á tot serho en un estudi d' impresions. Lo d' en Toda romp ab la *Destracció de Poblet; in medias res auditorem rapit*, com deya Horaci, nos llença de ple al bull dels aconteixements,

dihentnos com mor lo monument, abans d' haver-nos contat com va neixer y com va viure. Aquesta manera pintoresca de compondre no es convencional ni caprítiosa. Al acostarse á un monument ja á terra, lo que primer sereix l' esperit es l' aspecte de desolació que presenta y la primera curiositat la de saber quan y com va ser destruït, quan y com aquell que era casal orgullós del art y de la opulència vingué á convertirse en miserable munt de runa. En Toda, que devant de Poblet ha hagut de sentir aquesta impresió, s'ha deixat dur per ella, deliberada ó indeliberadament, al pendre la ploma pera escriure. A ella obeheix al iniciar son llibre ab aquell capítol. La destrucció de Poblet li díu á la memoria l' que 'n fou probablement causa indirecta, lo bosch del convent, qual domini senyorial tantas batallas costá als monjos y tants odis congríu en contra d' ells entre l's pobles de la rodalia. Lo segon capítol, *Lo bosch de Poblet*, resumeix la historia d' aquelles batallas, descriu l' aspecte que tingué aquella grandiosa selva de lleguas de circuit, y trau á l' escena l' teix de tronch robust, mes pelat y sense fullas, que avuy tan sols ne resta, últim rebrot de la rassa d' arbres gegants que amplia d' ombras y de poesía aquell recó de terra. Ja hem entrat dins del monestir. Llegim las *Inscripcions* que encara s' conservan en paret y llosas, visitem *La Iglesia, Los panteons reals, La sacristia y Lo claustre*, refem ab la imaginació l' solemne aspecte de *La Biblioteca y l' arxiu*, antichs arsenals d' historia y de literatura que una mala sort escampá pels quatre vents, dem després la volta á *Las fortificaciones*, y assistim finalment ab la historia á la mà á las ceremoniosas *Visitas reals* y al *Enterro de don Joan II*, no sens repassar per despedida, en l' article de *Poblet á las guerras catalanas*, la crònica del vell convent y execrar ab las enèrgicas frases del autor l' astut egoisme de sos abats y monjos que no repararen un y altre cop en fer traïció á la terra que l's albergava pera conseguir del més fort la miserable almoyna d' un dret, ó un privilegi ó una renda més ab que afiansar y engrandir la supremacia profana de la corporació.

Llavors, com pera reposar l' esperit de tantas miserias y recordar que si l' home pot destruir las bellesas per l' home creadas no pot destruir las creadas per Deu, emprenem ab lo llibre una sèrie d' agradables excursions á Vimodí, la Espluga y sus fonts, al castell de Milmanda, las Ermitas y á nostra senyora del Tossal, penjada al cim més alt de las serras que parteixen la conca de Barberà dels plans d' Urgell. Aixís crehuém en totes direccions la Conca, estasiants aquí devant d' un paisatge, allí devant de las runas d' un monument militar ó religiós, recullint més enllá un recort històrich, espigant, en una paraula, á la ventura tot lo que de curiós enclou lo que era un temps alou senyorial del monestir y hont aqueix deixá marcada la fonda senyal de son poder.

Tal es lo llibre que l' amich Toda, abans d' emprendre segona volta l' curs atzarós dels viatges á que l' empenyen las inquietas aficions de son temperament y las exigencies de sa carrera, nos deixa com á penyora de son amor á Catalunya y com á bon recort d' una confraternitat literaria que, nascuda ahir, sembla no obstant que haja existit de sempre.

Y es que la confraternitat existia abans de que las circumstancies la traduïssen en relació diaria y activa. En Toda es com tots nosaltres. Com tots nosaltres, tueteja ab suet d' ignomonia l' crim, més d' ignorància que de maldat, que convertí en munt de runa desligada la fàbrica suntuosa del Escorial de Catalunya, tant

digne com lo castellá de no morir, però menys afortunat que ell perque ja no hi eran los Reys que baix sa protecció y com á cosa propia l' tingueren y mimaren. En Toda, com nosaltres, reconeix que las societats d' ara, activas, labriosas, basadas en un concepte principalment econòmic de la existència terrena y fundant en lo treball lo dret de cada hú á la vida, no devian perseguir però tampoch devian fomentar ni estimular la constitució ó conservació d' aquellas poderosas corporacions monàsticas que d' instruments de civilisació que un temps foren s' havien convertit en remòras á la evolució social estancant la propietat, ofegant la indústria, escanyolint l' art y la ciència á forsa de faixarlos ab las reglas estretas d' un misticisme més de cànons que de consciència, y que, santuaris un temps hont la vida del esperit se concentrava pera ferse més intensa y millor difundir-se, havían vingut á ser, per decadència ineludible, refugis hont més que la vida contemplativa se buscava la vida contemplada y més que la caritat pels altres la caritat per si mateix. Però en Toda, á la vegada que aixó compren, deplora y 's plany dura y amargament com nosaltres, de que ab aquelles institucions hagués de morir á má ayrrada lo que la patria y l' art exigian que sobrevisqués, lo que tenia títols sobrats á subsistir com hermós testimoni que era d' una cultura diferent de la nostra pero com la nostra valiosa, y que la nostra deuria haverse honrat en conservar y respectar per lo que val, per lo que recorda y per lo que ensenyá.

Aquesta es la idea que palpita en lo fons de lo que dihem catalanism, mirat desde l' punt de vista artístich; aquesta es la idea que ha donat vida al excursionisme, una de las manifestacions d' aquell, més simpàticas, més interessants, més dignas del encomi y estimació públichs; aquesta la idea que ha inspirat las amenaç planes del llibre sobre *Poblet* d' en Eduard Toda.

J. SARDÀ.

LO LLIBRE DEL HONOR

DRAMA DELS SENYORS

D. FREDERICH SOLER Y D. MANEL MATA

ESCENA V

Rosa, Conrat

(Vé parlant apart y abstreit sens adonarse de Rosa)

CONRAT (Si; per l' última vegada.

Parlarli y després partir.)

ROSA (Es ell?)

(Joyosa al véurel)

CONRAT (Pobre desdixtada!

¡Com puch deixarla oblidada

quan oblidarla es morir!)

(Li parlaré per si acás

logro que 's quedí.)

(La rahó

me fa partir sens retràs;

però j'ayl que ja pas á pas

me porta aquí la passió.)

Conrat... Es cert que parteixes?

Si; aquest vespre hauré partit.

Avuy... ¡Y com no coneixes

lo desconsol en que 'ns deixas!

¡Oh!... Y l' angoixa del meu pit!

Aixís donchs... Te'n anirás?

M' es impossible quedarme.

Mes al menys, si avuy te'n vas,

júram qu' aviat tornarás.

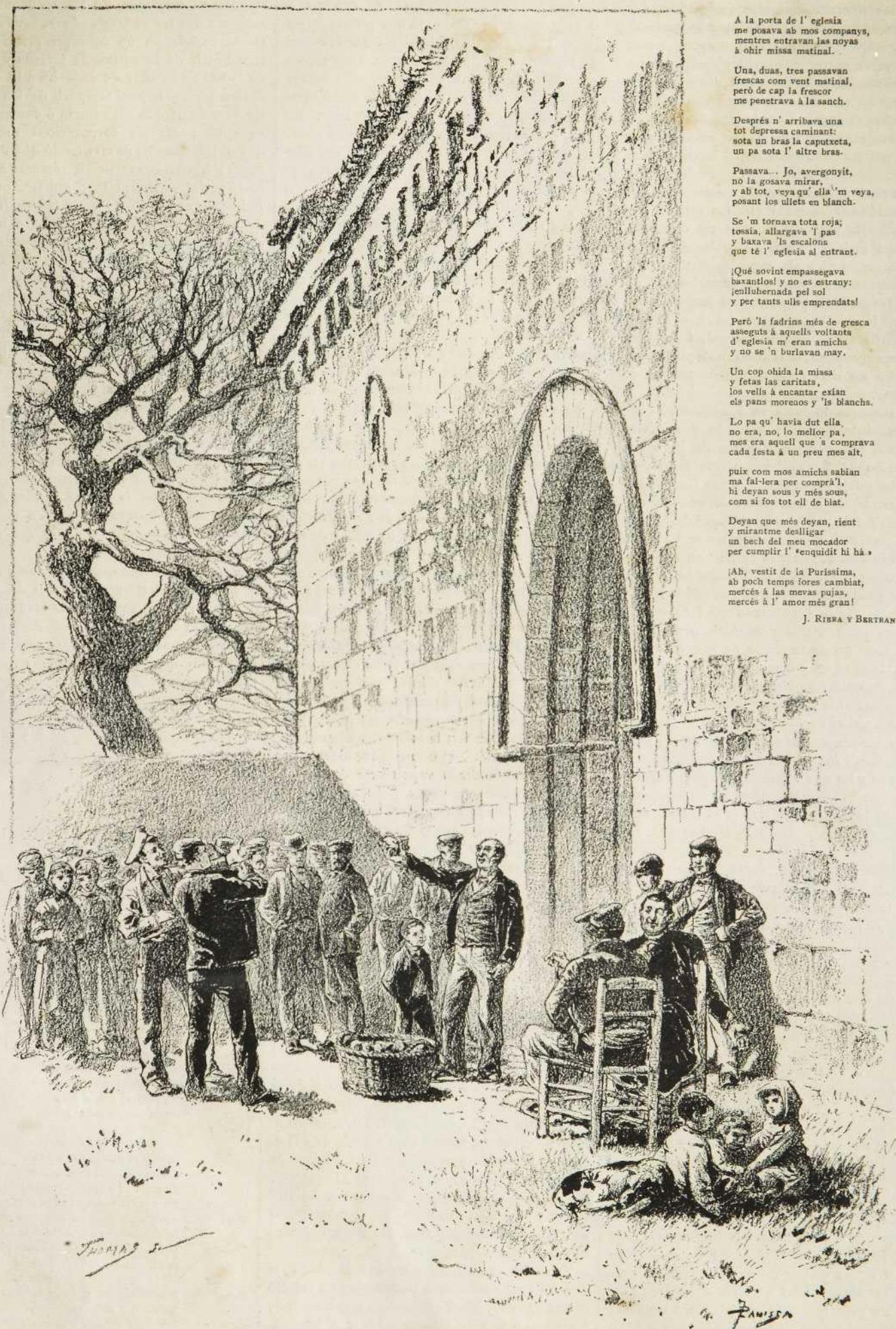
Nó; may més podrás parlarme.

May mes?... Quin may més has dit!...

Ay de mí!

(S' aixugà una llàgrima)

Ploras!... Per qué?

TARRASSA — L' ENCANT DEL PA DE LAS ANIMAS

A la porta de l' església
me posava ab mos companyas,
mentres entravan las noyas
à obrir missa matinal.

Una, dues, tres passavan
frescas com vent matinal,
però de cap la frescor
me penetrava à la sanch.

Després n' arribava una
tot depresso caminant;
sota un bras la caputxeta,
un pa sota l' altre bras.

Passava... Jo, avergonyit,
no la posava mirar,
y ab tot, veya qu' ella'm veya,
posant los ullots en blanch.

Se m tornava tota roja;
tossia; allargava l' pas
y baxava l' escalons
que té l' església al entrant.

¡Qué sovint empassegava
baxantlos! y no es estrany;
jenlluhernada pel sol
y per tants ulls emprendats!

Però l' sadrins més de gresca
asseguts a aquells voltants
d' església m' eran amicxs
y no se'n burlavan may.

Un cop ohida la missa
y fetas las caritats,
los vells à encantar exian
els pans moreaos y l' blanxs.

Lo pa qu' havia dut ella,
no era, no, lo mellor pa,
mes era aquell que s' comprava
cada festa a un prem mes alt,

puix com mos amicxs sabian
ma fal-lera per comprá'l,
hi deyan sous y més sous,
com si fos tot ell de blat.

Deyan que més deyan, rient
y mirantme deslligar
un bech del meu mocador
per cumplir l' *enquitd hi há*

(Ah, vestit de la Puríssima,
ab poch temps foras cambiat,
merces à las mevas pujas,
merces à l' amor més gran!

J. RIBERA Y BERTRAN.

CALAFELL — LO CEMENTIRI

Rosa	Com mon cor ha resistit, aquest may més qu' he sentit! Cóm, si en ton amor tinch fé?	Rosa	que ab son foch en aquest mó hasta lo plor s' evapora. Y ha de ser inesplicable son secret?	Rosa	No; no es sorpresa: es dolor. (Ay com mors, ànima mia!)
Conrat	Rosa, calma 'l teu plorar!	Conrat	Es insondable com lo cel y com la mar, terrible y tant implacable que, matant, ni 'm vol matar.	Conrat	(Ay, l' àspit de la gelosia com m' està fiblant al cor!)
Rosa	Vols que d' anyorar no 'm mori jo, que no 't podré olvidar? Oh!... ('M demana que no plori y 'm diu que se 'n té d' anar!)	Rosa	Cóm fereix lo teu accent!.. Parlas ab una amargura!	Rosa	Sabéu que se 'n vol anar? Y qué?
Conrat	Càlmat. Per qué tant dolor t' ha de causar ma partida! Per qué t' ha de trencà 'l cor? Mira qu' es Rosa, aquest plor sanch de l' ànima ferida. Deu no vulga que un pesar te preparí un desconsol, per est mó al caminar, com lo mó, pe 'l qui 'l consol ja ni 'm resta de plorar. Perque aixis no 't passi, pensa que à ningú has de posá amor, que aquesta màquina immensa que 's diu mó, de pura pensa dón bé y mal, goig y dolor. Que igual n' eixirás pagada si tu ets bona, honrada y pura, com si ets perversa y malvada, y en ré amor de enamorada posis si vols la ventura. Si afecte sents, no l' animis, ni en rés del mó tingas fe; ni à estimar may t' aproscsimis: no estimis, Rosa, no estimis, no estimis ningú ni ré. S' abeura l' amor de plor com l'íli qu' en l' aya esclata y l' amor dóna la mort perque se 'ns arrela al cor y quan l' hem d' arrencá 'ns mata. Y l' havém d' arrecnar, Rosa, ó perque 'ns es infidel ó per traició alevoa ó perque à son sét s' oposa la sort, ó l' infern, ó'l cel. Y aixis veurás qu' allá hont tu posas l' amor, allá, Rosa, càu lo llamp que ab afany crú porta 'l foche que son si dú tota la ditzxa conclosa. Si estimas un pare, un pare es lo destruit; si una mare la mare es destruida; si fill ó amant, la sort avara diu:—Tot quan vols, vull per mí.— Y si las cadenes llimes d' aquets amors desdixats y per sufrir menys i' ànimis à n' als sérs inanimats, també això entre mars de plor castiga la ira del cel que no vol que 's fixi al cor ni una planta, ni una flor, ni un auzell, ni un cài fidel, que va ser per mi estimada la alzina d' un alzinar per sa esplèndida enramada y jo la he vist estellada y ara es nau que solca 'l mar. Estima de tal manera que 't serveca de planer; no hi fisca ta ditzxa entera que allavors tot, tot s' altera pera ton enemic ser. No ho olvidis may y pensa que res mereix ton amor; que aquesta màquina immensa que 's diu mó, de pura pensa don bé y mal, goig y dolor. Pensáni y jàmay t' animis à posá en ton cor cap fé ni à estimar may t' aproscsimis: no estimis, Rosa, no estimis; no estimis ningú, ni ré. Oh! Deu al cel te perdoni y de tu tinga pietat, sabent, quan la calma 't doni, que no hi hâ qui com tu enrahoni si no està desesperat. No, Conrat, no; 'l cel ampara tot lo noble y tot lo sant, y si 'l pló 'ls teus ulls no amara ell te 'l farà brollá encara tos dolors aconsolant. En lloch d' irritarte, plora. No puch; hi hâ penas que son d' essència tant destructora	Conrat	Tu no sabs, noya innocent, lo que devasta un torrent de infamia y de desventura. Fés tu la comparació ab ton dolor infinit. Ah! Si, Conrat. Tens rahó. Aquest meu secret malehit me mata sens compassió. L' imposan una barreja de inocencias y malícias, de fets 'hont lo crim negreja, de justicias é injusticias, que 'm tanca à res poder dir y 'm lliga à res poder fer y 'm fa venjança glatir, y quan veig ja l' acer liuhi torno à la veyna l' acer. Damunt meu la tempestat horrorosa, negra, immensa, à no fer res m' ha lligat, perque... qui es qu'en móures pensa sens un punt de claretat? Dins d' esta foscor de llums qui sab si 'va al mal ó al bé, si faig justicia ó bé crims, si vaig al plà ó als abisms ahont estimbarde podré? Oh! Sí, si; haig de fugir Rosa, y si un jorn veus criminal à qui abandonarte gosa, perdónam!... la sort ho imposa: jo no 't volgui per cap mal. Jo veyà en tu la esperança de la meva salvació, y 't vaig dí amors ab confiansa de que d' un àngel s' alcança fins l' olvit d' una passió. Vaig errarme; lo fat, Rosa, no ho volgué; si criminal veus qui abandonarte gosa; perdónam; la sort m' ho imposa, jo no 't volgui fer cap mal. Que 't perdoni? Què pensavas trobà en mi ta salvació, dius Conrat? Ni sé qu' acabas de dirme, y que demanava he sentit sols ton perdó. Ton perdó!... Mira... no sé quin puga se' al mó lo mal que m' hagis fet; mes creu bé que jo à tu 't perdonaré fins lo posarme un dogal. De debó, Rosa?...	Conrat	(S' assenta)
Rosa	(Goig immens)	Rosa	La ofensa més gran, lo major ultratje que 't perdono sempre pensa. Oh! Gracias, Rosa! Comensa à liurars del vassallatge que al remordiment pagava feudo lo meu negre cor. Remordiment dius? Acaba. No m' has dit que 'm perdonava ta fé la doll del teu plor. Si.	Conrat	Ja estém sols! Quin nou torment ma imprudència ara provoca? Per dirli lo que 'l cort sent ni té paraulas la boca ni ideas lo pensament. (No pot ser; pera matar aquest amor tant potent, junts haurian d' acabar de pensar lo pensament y lo cor d' esbategar.)
Conrat	Donchs, gracias, gracias, Rosa per tanta y tanta virtut. Gracias!	Conrat	Conrat!	Elia	Elia...
Rosa	(Li besa la mà entusiasmant, al punt que apareix Elia a la porta, y ella no la veuen)	Rosa	Ah! un bes!...	Conrat	Com sols fóra honrat lo no véurens més, no estranyis si 'l qui 't adora, del dolor qu' ara 'l devora te parla com si un crim fés. Com tampoc deus tu estranyar que jo ni gosi alsà 'l front, y, quan jo 't goso à parlar, qu' en mi pot més deus pensar mon amor que mon afront. Ahí en la balansa mèva pesava 'l pes de l' amor més que 'l del bé y l' honra teva; avuy, que l' honra 's subleva més pesa 'l pes de l' honor, y ab lo pes d' amor baixat vinch à drite que somiava, Elia meva, y que jo aviat marxo sol, perque tentat no'm tenti 'l qui 't ahí 'm tentava. Y ho vens à dir justament quan veig jo 'l plat del honor com puja ab forsa potent, y baixa rápidament l' altre hont més pesa l' amor. Elia!
Conrat	(Ab goig immens)	Conrat	Basta de patir. Cessin sufriments y penas. Vull viure per tu ó morir. Sabs qu' es trencar tas cadenas? Estich resolta à partir. Oh! Deliras!...	Elia	Y obrá aixis
Rosa	Lo posa en ta mà de neu y rosa una eterna gratitud.	Conrat	Y vols fugir ab mi?	Conrat	Y l' teu qu' vol?
Conrat	ESCENA VI	Conrat	Es precís. Tot d' una 'l cel posá en tu un infern y un paradís. Oh! Cors nascuts per lluytar! Be sufriu!	Elia	Son amor sacrificiar y fugir.
Elia	Rosa!	Conrat	Y l' teu qu' vol?	Conrat	Mes fugir sol,
Conrat	(Ah! Elia?)	Elia	Son amor sacrificiar y fugir.	Elia	Sol, y 'm vols abandonar?
Rosa	(La Comtesa)	Conrat	(Confosa)	Conrat	Mon cor te deixaré aquí.
Conrat	(La veus y ja, cor, deliras!)	Elia			
Elia	Que 't pasma? Per qué així miras? De qué v' a questa sorpresa?...	Conrat			

ELIA Que no m' vols en los teus brassos
més crudelment m' has de dí'
perque d' altre amor los llassos
ja te m' han robat.
(Ab firmesa desesperada)

CONRAT No!
(Ab seguritat gelosa)
Sí!

ELIA Tu pensà en mi tal baixesa!
Besant se má t' he trobat...
Oh!...
(Comprendestho tot desesperat)

ELIA Ben clar veu la comtesa
qui ha de ser la baronesa
reyna d' aquest cor ingrati!
Tens rahó, Elia; no t' ho nego,
li he besat la mà...
(Ab rabi)

ELIA Y aquí
vares abrassarla ahí!
Pe'l cel deixam dir, t' ho prego.
Ahí aquí vaig abrassarla
perque entre tanta vilesa,
ella es la sola puresa
que hi há aqui.
(Ironia)

ELIA Pots alabarla.
Y per que ho cregui y pot sé'
mimbi aixis ma gelosia
vésme dihen tu nit y dia
las grans prendas qu' ella té!
Si las tens tu més grans qu' ella!
Mes no 'n parles!
(Desesperat, al cel)

CONRAT Perqué ho du tot menys la mort
la meva malchida estrella?
Elia, mata en ton dolor
aquest rezel qu' es venjansa!
Mata tu ans la desconfiança
tan natural en l' amor!
Qui es qu' ama bé y gelosia
no té fins del ayre!

CONRAT Y may
passará en tu aquest esglay?
Avuy mateix si ho volia
ton amor. Partim d' aquí;
aném 'hont no hi siga ella
y per més bona y més bella
creué que m' vols sols á mi.
Aixó... Elia... es impossible.
Massa he comprés ja qu' ho es!
Si; mes t' ofereixo més
sacrifici y més terrible
expiació dels errors
qu' hagi comés en ma vida:
partiré sol de seguida,
á plorar sol mos dolors.

ELIA Y á cumplí aixis la promesa
que li has fet, dihentl:—O de tu,
Rosa meva, ó de ningú.—
Not A fugir per deixá atesa
una obligació sagrada
de que Deu deutor m' ha fet.
Digala.

ELIA No. Es un secret
que dins de l' urna tancada
del meu cor fins á morir
ab rezel viu dech guardar,
y encara abans de finar,
á n' al fosser tinch de dir,
que deixi ben ataphida
damunt del cadavre meu
la terra, perque l' bri seu
no puga eixí á pender vida
en la fosfòrica blava
Hum que dóna lo fossar
y així entre 'ls morts pregnar
aquest secret qu' aquí s' clava.
Si aquí s' clava, s' clava al cor
y si aquest cor dius qu' es meu
també es meu lo secret teu.
Digal.

CONRAT No. Primer la mort.
No ho vols dir, donchs!

ELIA No. Impossible.
Vésten, donchs.

CONRAT Ah! Hi consents?...
Si.

ELIA Y m' guardas?...
Inestingible
odi, que, si m' es possible,
venjaré ara en tu y en mi.
Gelosia que al fibrarme
me cause tan crú dolor
y tant arriba á cegarme,
que, avuy mateix per venjarme,
sabrà l' comte l' nostre amor.
Oh! Qué dius!

(Ab fermesa)

ELIA Sa infamia certa
jo li diré!
Llamps del cel!...
Oh! Es contrast qu' al cor desperta;
jo aquí ensagnantada, y erta
y tu allí ab ta Rosa fiel.
Oh! Basta, donchs, de batalla!
Ho vols tu ó l' infern. Finim.
Escolta.

Digas.
Quan calla
tot al món y la mortalla
de la nit té per lo crim
ombra prou negra y confosa,
vinaten aquí y concentra
tos pensaments de gelosia
y la pregaria amorosa
que jo 't faig y al cor no t' entra.
Si no ho comprens.. Si tu encara
creus qu' es no més qu' una escusa
lo que 'l meu llabi 't declara,
jo vindré ab l'urna, que avara
guarda aquest secret qu' abrusa.
Mes no olvidis qu' un monarca
d' Aragó, cenyint corona,
negantse a 'ls prechs d' un patriarca
consagrat, feu obrir l' arca
d' una santa Barcelona
y un llamp que caygué de dins
lo deixá al instant cegat!...
No, no; si ja t' ho jurat
si vull dirho, si tinch fins
valor y cor y crueltat
perque ab mi junts rodoléu
al abim, tois los que cegos
y fatalment m' hi empenyéu
veyent quan vos hi estiméu
que 'ls vostres desassossegos
son los que 'ns hi han despenyat.
Vindré á dirtho, y tu, després
senyalàs nostre fat;
lo crim nos haurá lligat
per no separarnos mes,
y si quan ho sàpias tot
vols encara arrostrar l' ira
del cel, no 't dire ni un mot;
encenegats en lo llot
del nostre amor, que delira,
montaré 'l poltro lleugó!
com tu ab mi lo montarás,
l' esperó li clavaré,
ahont voladot tu 'l veurás,
fins que, estrellats com Satan
á las penyas del abim,
nóstres espírits surarán
damunt la inmensitat gran
y horrenda del nostre crim.

(S' en và)

perfecta representació de un dels elements que en dita nació la té arrelada, influent y poderosa; però sos principis no son incompatibles ab los principis essencials de tota bona organiació política; y l' intervació del país en la gobernació del Estat, la limitació de l' autoritat real per las Corts es una de las grans tradicions de la nació espanyola. Las novas formes de la representació son fillas, en part, de la transformació social qu' ha experimentat lo país; y en la majoria dels antichs regnes cristians de la península tenian las Corts més estensas facultats qu' á Castella, per lo qual no podrian avuy ser aquellas últimas lo tipo nacional de nostra organiació política.

Reynals acceptava, com los més respectables publicistas de tots los segleys qu' han recomanat los governs mixtos, lo govern representatiu, però ab la base del rey de llinatje, inviolable é indiscutible, y ab una representació del país que no fos confiscació de sa autoritat, sinó garantía contra 'ls abusos de son exercici; l' volia tan acomodat com ho consent la diversitat dels temps á las grans tradicions nacionals; y no assentía á l' existència d' un poder soberà inmanent, superior al poder constitutiu. En la constitució interna, —ho digué ja abans de 1875,— més qu' en la esterna, en l' escrita, trobava pera l' país son verdader esdevenir; la freqüent instabilitat d' aquesta última la considerava perturbadora de tota idea d' ordre, de poder, de conservació social; y més qu' en lo mecanisme constitucional se ficsava en l' esperit de las institucions. Per axó veia ab escàs interés doctrinas, teorías que s' presentan ab gran aparato científich, però ab tendencia cosmopolita, quan per ell las institucions políticas tenen valor com organisme polítich nacional. Per axó sentia desdeny per las que s' anomenan prácticas parlamentarias, ó mirantlas com ingerencias ó artificis introdubits en l' organisme del govern representatiu sense reclamarlo sos principis fundamentals. Per axó tenia sempre las reformas constitucionals encara que hi contribuissin tots los partits, perque aquests, deya, las fan ab sus passions y sos interessos, y es trencadissa tota obra que no està aexecada ab lo concurs dels sigles. La distinció que pera l' dret en general feya entre 'ls pobles de lleyes y 'ls pobles de costums, la aplicava al dret públic lo mateix que al privat. Sens desdenyar, donchs, las formas políticas, concedia com es just la preferencia á lo essencial, axó es, al principi y naturalesa de la societat y del Gobern, que mai mirá com producte de la voluntat humana. Lo poder es una història, com es una historia la nació, deya en son discurs sobre 'l Dret nou; y ja abans, desplegant igual pensament, havia escrit: «Esculpí 'l Suprem Factor en lo cor del home 'ls sentiments qu' á la societat conduhexen, y li imposá la necessitat de buscar en ella la satisfacció de sus necessitats y son perfecciónamant y l' deber de contribuir en ella al perfeccionament dels demés. Un dels més alts y purs plahers del home es estar unit per la veritat á altres, á molts, al major nombre possible, á tots, y proclamar y elevar ab ells uns mateixos himnes d' alabansa al Criador del Univers. Y de la mateixa manera que no es lo globo un inmenso y monòtono occéan, sinó que l' accentua 'l Criador ab las illas y continents que l' circuhexen, y individualisá y dona variada fesomia ab las montanyas y l' rius als territoris y comarcas, tampoc posa en l' home una inclinació general y vaga á reunir-se ab sos semblants y cumplir ab ells los deberes que sa intel·ligència li dona á conixer y sos sentiments de nació y de patria, de sa unitat, de sa grandesa, de sa gloria, de sa perennitat; per lo que ama

REYNALS Y RABASSA

ESTUDI BIOGRÀFIC Y LITERARI
LLEGIT EN LA SESSIÓ PÚBLICA QUE CELEBRÀ 'L DIA 20 DE MAIG DE 1883
LA REAL ACADEMIA DE BONAS-LLETRES DE BARCELONA

Continuació

Axó llegitima la manera com considerava las qüestions que s' anomenan constitucionals. Fins en aquells dies de sa joventut en que las llisons de Donoso Cortés, Alcalá Galiano y Pacheco iniciaven á la joventut desde la càtedra del Ateneu de Madrid en las teorías del sistema representatiu ab criteri conservador, ó en que las grans discussions parlamentarias versavan sobre 'ls problemes d' organiació política que la monarquia constitucional planteja, may participá del interés científich, ni de la passió política ab que altres las seguian. Y no obstant, res més lluny de la indiferència en son modo d' apreciarlas.

La monarquia hereditaria constitucional, es com á sistema polítich, la forma de govern més adequada á las condicions de nostres temps y de nostra patria. No es un organisme polítich perfecte, y avuy la desnaturalisan en alguns pobles práctiques que no ho son en lo mateix país que s' recomana com á modelo, y la im-

UNA PARTITA A SCACCHI

las hassanyas dels pares y las recorda als presents pera emulació y las perpetúa en bronzes y marbres á fi de que no perdan los venidors la memoria d' elles, essent sa porfia que l' passat, lo present y lo pèrvir composen una sola é indivisible vida, que las generacions se junten y constituecsan una nobilissima familia y una brillant immortalitat» (1).

Però al donar á l'Autoritat un origen més alt que la voluntat humana, may li atribuhi la omnipotència. Ella en sa personificació lo mateix que l' individuo, està somesa á una autoritat més elevada, la de Déu; y com d' Ell emanadas, á las lleys eternas per qu' s' han de regir los pobles. Comparant los governs entre si, distingia 'ls que anomenava racionals y justos, dels omnipotents, dels que creuhen que no hi há més que l' socialisme, — no prenia en sentit utòpic questa paraula, — com principi rector de l' acció gubernativa, y sentava que l' socialisme fa al Gobern àrbitre de la societat, de lo trascendental, de lo absolut, de lo que no es dels homes, sinó qu' ho ha posat Déu sobre sos caps pera llum y fre; mentres que 'ls governs racionals, los governs justos, los governs no socialistas no poden atentar á las tradicions, y sobreposarse á las generacions qu' han de venir; ni poden renunciar á lo que troban establert ara ab fondas arrels, ab grans esperances pera més tart; ni desfer l' obra dels sigles; sinó dirigirla, empênyerla, perfeccionarla, com perfeccionan los homes y 'ls pobles sus ideas y sus costums, ab Déu y ab lo temps, ab la puresa de cor y ab las llissons de l' experiència. Axó escribia Reynals en 1849; y certament millor ab aquestas idees qu' ab las formes se salva y ampara la llibertat. La limitació moral, la limitació històrica, la limitació pràctica: héus' aqui com, sens tréureli á l' autoritat sus naturals prerrogatives, s' evitan los estravíos, se conjuran los perills

de sa impotència: si està despullat de tota limitació lo Poder social, alashoras no recula devant las reformas més radicals, y viola 'ls drets seculars, arruina 'ls interessos més llegítims, trepija las més sacrosantas creencias, porta la perturbació á las ideas que forman lo alimento moral de las generacions, fereix los més nobles sentiments de l' ànima, y malgasta l'

ab aquell qu' es de totas las edats y més estretament uneix als individuos d' una nació, l' amor á la Patria; y tenia per concepte d' ella, no la comunió d' homes qu' en cada moment històrich viuhen en lo sol de la nació, sinó la comunió de las generacions qu' en successió no interrompuda l' han ocupat, y d' aquella manera material apareixen unidas com ho estan per la comunitat de glòries y de desditzas, de sentiments y d' ideas generals, d' hàbits morals y de llengua. D' això deduhia que 'ls pobles y 'ls governs no poden atentar á sus seculars institucions mentres conserven son vigor històrich, ni sacrificars á una abstractació ó al exemple d' altres pobles.

No condemna 'l progrés, y no podia ferho qui veia 'l dret y la política baix lo punt de vista cristianista. Però observant qu' en sos caràcters y condicions son disints lo progrés material ó econòmich y l' moral ó

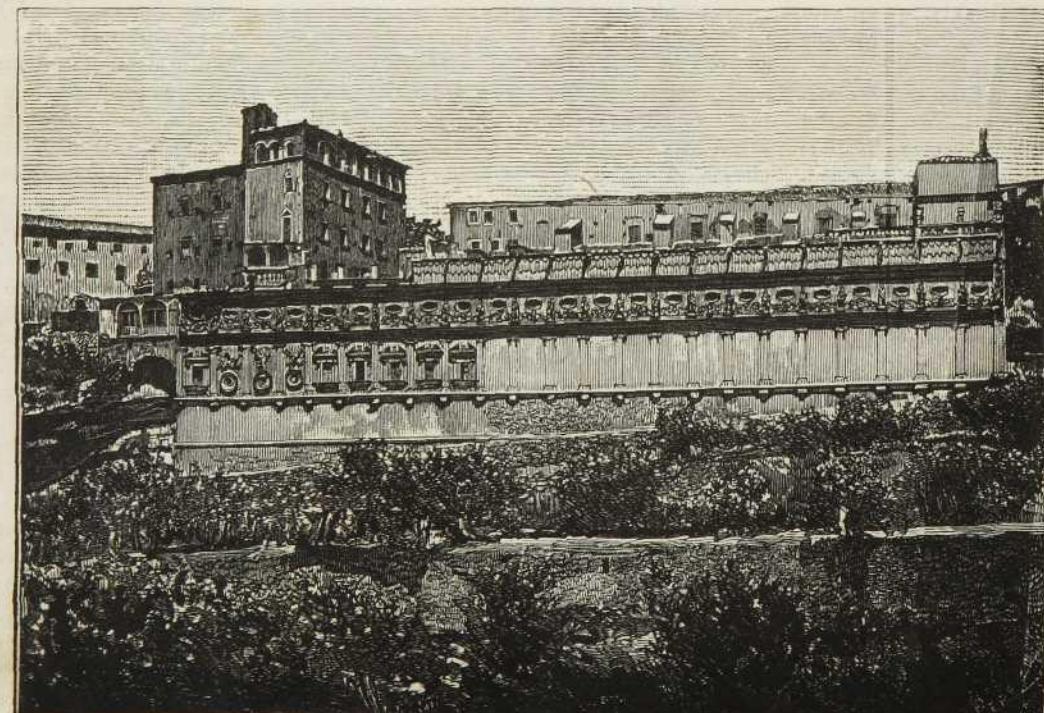
politic, consistint lo primer en la sèrie d'invents encaminats á obtenir més forses productoras ab ménos treball del home ó en proporcionar més enses relacions ab los punts de consum, ó en obtenir per medi de las invencions lo que no s' havia alcansat, ni podia alcansar-se ab las forses naturals del home; y l' moral, en ampliar lo món del esperit, es á dir, lo món del sacrifici, de la abnegació, del amor, del cult, del cumpliment del deber y del gòrtx en aquest cumpliment; mentres aplaudia l' afany de novetats, la set de reformas, la transició incessant en l' ordre material, no l' comprenia en l' ordre moral en que l' progrés es conexe la veritat y amarla y defensarla de sos enemichs; admerten sols la novetat, la transició, la reforma, si 's vol, en quant consisten en passar dels estats socials sense creencies, ó bárbaros en sos instints, ó inmorals en sos pensaments y hàbits, á aquell bell ideal de tots comprès y amat per tots.

Però enllassada l' idea de progrés ab la de llibertat

MANRESA — LA CASA DE LA CIUTAT

patrimoni format ab lo treball d'alguns sigles. Als governs omnipotents los combatia hont se vulla que 's localisés lo principi de sa llegitimitat y qualsevol que fos sa organiació. Reiteradament expressá son temor pera l' pèrvire de las nacions que no conservan sus antigas institucions jurídicas y socials. Considerava que l' amor al passat, á lo que té sus arrels en l' historia del poble, ideas, sentiments, institucions, costums, interessos, se confon ab un dels més dolços afecies de l' ànima, y sobre tot

MANRESA — ESTERIOR DEL EDIFICI DE LA COVA DE SANT IGNASI

(1) La Verdad política y los Partidos.

y solent avuy considerarse la major estensió d' aquesta, las majors garantias pera disfrutarne com lo verdader progrés d' aquest sige, Reynals distingia entre la llibertat civil y la política. Pera ell la civil era l' eczercici del nostre lliure albir, lo dret de tenir capritxos y de que las lleys no 'ls castiguen, ni 'ls reprimescan mentres no ataqueen lo dret d' altri, la facultat en cada hú d' emplear utilment sa intel·ligencia y sa voluntat y d' arruinarse y pérdreres, la dominació absoluta de las cosas, lo dret de propietat y la llibertat del treball; al pas que la llibertat política consisteix en lo dret de convertir en lleys los pensaments qu' estan en la conciencia de tots, en lo de manifestarse com nació, en que obstacles esteriors no priven lo racional desenvolvement de las ideas de dret que la nació, la colectivitat compren y professa. Axis definidas abduas llibertats, feya entre elles un paralelo. En la llibertat civil, deya, tot es individual; en la política tot es collectiu; en la civil tot es absolut, en l' altra tot relatiu; en la civil hi há l' dret dels capritxos, en la política l' obligació de respectar las ideas generals y de pendre la societat, no com materia d' ensatz, sinó com agent moderador de nostras afecions, de nostre orgull y de nostras temeritats. Y si s' equiparan las dues llibertats, afegia, se confon lo qu' es distint, y s' estableix l' anarquia en las ideas, sens poder trobar lo repós, que sols pot obtenirse ab lo sentiment de la legalitat y la moralitat.

Ab tals ideas per base, sosté Reynals que no es un progrés, y encara ménos qu' estiga reclamat per bons principis de dret, qu' en la Constitució del Estat se reconegan com absolutas totes las llibertats. A vint anys de distancia desarrollá, á fi de 1874, lo qu' havia sentat á principis de 1855. Reconexia que hi há drets individuals, naturals, anteriors á tota lley; aquells que consistexen en dominacions del món esterior per fraccions ó en actes especials de la voluntat d' una persona, aquells que no consistexen en un poder actiu en nosaltres que surt al esterior, sinó en que del esterior no vinga forsa de cap mena que taque nostra personalitat y impedisca l' plé us de nostra llibertat moral. Però si son naturals y tenen los demés atributs indicats aquests drets porque no es lo Estat qui ha creat l' home, ni li ha dat fi, ni ha tret ni pot treure del no rés los medis ab que ha de realisarlos; no son ilegislables, porque no hi há dret sense lley d' hont derive, porque de la lley natural derivan tots los que l' home té, y porque en la societat, en l' Estat han d' eczisir y eczercirse juntament ab los drets de cada membre d' ell. Sento menos encara 'ls drets polítichs ó sia l' dret dels súbdits en lo que 's refereix á la nació: la llibertat que eczercexen, lo poder que gosan d' influir en la cosa pública quan tenen tal llibertat y poder, ja qu' aquests no son lo medi pera realisar fins individuals, no eczistexen pera l' que 'ls eczerceix; son cárrechs, son funcions; eczistexen pera la nació y son medis pera que la matexa complexa sos fins, pera que 'ls *sacra*, 'ls magistrats, la moral no sufrescan danys y s' idealise l' carácter de aquella més y més cada dia. Aquests drets ó llibertats no tenen la base dels anteriors; no descansan en la simple qualitat del home: sa base son las circunstancies, l' estat de las coses (1). No era, dónchs, contrari als anomenats drets individuals, ó més ben dit, als qu' ab los noms de naturals, originaris ó altres admeten los espositors de la filosofia del dret (2) com expressió de las condicions ingénitas á la perso-

nalitat humana; però no tenia per tals tots los que ab aquell nom se decoran, ni 'ls admetia com absoluts é ilegislables.

Ab tal concepte del progrés, de la llibertat y dels drets individuals no 's compadeix la llibertat de cults, y Reynals al combátreria trobá en perfecta consonancia sus creencias de católich y sus doctrinas de publicista. Pera que la llibertat eczistesca, deya en 1855, no s' ha de destruir la veritat. La questió de la llibertat religiosa no consisteix en si ab la llibertat pera creure y escriure y adorar á Deu del modo que plaga á cada hú es la llibertat més completa, sinó en si l' cult qu' á cada hú li plaga inventar es lo verdader y en si ha d' establirse la tiranía de imposar al país las opinions d' alguns y de sacrificar en nom d' una negació las creencias de la nació entera: quan aquell es lo fet, no ha de cambiarse l' antich estat de dret; y ni la justicia, ni la política recomanan l' innovació.

Pot eczaminarse aquesta questió baix lo punt de vista jurídich y baix lo polítich. Baix l' aspecte merament jurídich, ó sia en quant l' Estat ha de protegir lo dret, no es necessaria la llibertat de cults á Espanya. La llibertat religiosa no es lo complement de la llibertat política. Apart de que la llibertat no es lo dret, y apart de que la llibertat política no es la essencial, sinó una garantia de la civil, la llibertat religiosa no té més ni ménos drets que totes las altres llibertats; y si aquestas son necessariamente legislables, si aquestas poden y han de ser limitadas, limitada, regularizada en son eczercici per la lley, ha de ser la llibertat religiosa. No es á Espanya més sagrada aquesta llibertat que las altres en lo sentit de ser lo que interessa al home més intimament; es un fet á Espanya que sols hi há ó indiferentisme religiós ó la fé en las veritats que l' Iglesia católica ensenya, y 'ls indiferents no la necessitan, no haventhi persecució religiosa, y als segons es antitética ab sa fé. Y no ha d' establirse aquesta llibertat pera que troben protecció pera sus creencias religiosas los estrangers, porque las lleys se fan pera 'ls regnicals, y 'ls estrangers á lo que tenen dret es á la seguritat de sus personas y bens.

Baix l' aspecte merament polítich, en quant lo be del Estat, dins la moral y l' dret, es lo fi primordial de las lleys, tampoch se justifica en nostre país la llibertat religiosa. No alenta aquesta llibertat la fé en las ánimas, com sostenen los que diuhen que la lliure concurrencia, útil en tot, es fecunda en religió: al contrari, debilita la fé, y fa nexer y estendre lo indiferentisme (1). No 's recomana aquesta llibertat baix l' aspecte de la afluencia de capitals estrangers, d' intel·ligencies industrials de altres nacions, pera perfeccionar nostra agricultura, desarroollar nostra industria, avivar nostre comers: ni abans de plantejarla hi hagué retrament, ni després d' establerta ha ofert aquesta seducció. L' esperit mercantil del nostre temps no pateix de susceptibilitats; y lo qu' en 1868 se tenia per vana esperansa, no apareix com una realitat en l' historia contemporánea del país. Y si las lleys se fan pera regularizar los fets nous quan presentan carácter de generalitat, no pera anticipar sa vinguda, quan encara no constitueixen un verdader fet social, la mà del legislador no ha de destruir l' obra de l' historia, no alterada encara per novas necessitats socials. Lluny d' axó, quan passats los días de perturbament y arribada la restauració política es necessaria la de las veritats morals, la unitat religiosa, per breu temps trencada, s' ha de restablir: sols s' ha de tranzigir en lo govern dels

(1) *Lo Dret nou.*

(2) Lo mateix Taparelli los reconix en son *Saggio teórico di diritto naturale, etc.*

pobles ab los fets qu' hajan adquirit gran estensió y fondas arrels, no perque 'ls illegitime l' temps, sinó per impotència del legislador pera destruirlos; may ab lo superficial y pasatjer; may ab lo que no ha deixat un rastre impossible d' esborrar.

Atribuïa Reynals gran importància als interessos socials, y sa direcció y son amparo eran per ell lo deber dels goberns. Però distingia acertadament entre 'ls polítichs y 'ls econòmichs, y entre 'ls del ordre moral y 'ls del ordre material: concedia á cada un' importància relativa, però dava la preferència als primers sobre 'ls segons com es just. Eczisteix, sens dubte, íntima relació entr' ells; però tampoch l' admets que la moralitat es superior á la riquesa, que 'ls sentiments y las ideas elevadas ho son al benestar, que la dignitat y la gloria de las nacions valen més que la felicitat y l' pler; y no es lícit desconexer que mentres la moralitat es duradera, la riquesa no dexta, quan minva ó 's pert, sinó la memoria de lo que fou. Per axó afirmava Reynals que sols son grans nacions las que saben realisar grans empresas morals, que la moralitat fa progressar los interessos materials, y aquests no fan progressar los morals de la matexa manera; que sols conservan sa superioritat las nacions quan, per dolorosas que sian las guerras y per danyosas que resulten als interessos materials, las emprenen los pobles per un alt interés nacional en defensa de un dret violat ó pera l' triomf de un principi generós en l' ordre de las relacions internacionals; y combaté en l' època de sa major popularitat l' escola mercantil, com se titulava en 1854 l' escola de Cobden, en quant proclamava l' comers ans de tot, y la pau com a medi, anch que s' hagués de arribar á la humiliació d' una potència débil com necessitat impossible d' evitar; combatí la idea de que lo esplendor de una nació consistesca particularment en l' us pacífich de sa riquesa y en la regular é intelligent activitat de sos negocis privats; y recordava qu' en altres temps l' individuo buscava sa felicitat en lo cumpliment de sos debers, en lo respecte á las lleys, y sobre tot en l' esperansa de cosas millors que las de ací baix, en la concepció d' un ff, en lo desitx de conseguirlo y en la lluita per acostarshí, y que 'ls Goberns, sense distinció entre sa acció esterior y sa acció interior, s' inspiravan en aquestas matexas ideas (1).

Y si contraposava 'ls interessos polítichs als administratius, era perque assimilava, en cert sentit, los primers als morals y 'ls segons als materials, no per identitat de naturalesa, sinó per lo principi que més inmediatament los informa. Del ordre moral y del ordre econòmich son uns y altres; però compresos baix lo nom de interessos polítichs los qu' en lo esterior se referen á la dignitat, la independència, la influència de las nacions, y á la defensa de la justicia en las relacions ab los demés Estats, y en lo interior á la justicia, la seguritat, l' ordre, lo principi d' autoritat, la conservació de las grans tradicions y del esperit nacional dels pobles, los administratius los considerava com més especialment cenyits al foment de la riquesa y á la estensió del benestar general. Per qual motiu ell, que havia reduhit á sus naturals condicions lo concepte de la llibertat contra 'ls que la fan única base del dret y l' primer dels bens, havia de restablir son valor contra l' positivisme, propens al materialisme, de l' escola mercantil. «Abans, deya, la llibertat era quelcom de objectiu, un bell ideal que 's confonía ab lo bell ideal *justicia*; quelcom més bé nega-

(1) *La Escuela Mercantil y el Derecho* articles publicats en 1854 en lo *Diari de Barcelona*.

tiu que positiu que s' tradubia en no dominació del home al home, no privilegi injust, no presió de la personalitat... Però després de la política dels ferro-carrils y de las tarifas d' aduana, res hi ha objectiu, res ideal; tot es pràctic. No basta la facultat de un dret, es precis son ecercici; no basta son ecercici, es precis que aquest ecercici donga plers... Y ¿qué han fet los governs, preguntava després, pera enrobustir los elements d' ordre, assimilarsels y ferlos capassos de lluytar ab las tendencias revolucionaries? Han matat las questions políticas ó han pretés matarlas: han ofegat la solució, qu' es lo dret, y han ensalsat l' individuo ab l' afició al pler, qu' es la negació; han tret lo objectiu y han posat en son lloc lo subjectiu: verdaders sprits forts, han befat l' ideal y han axecat un temple á la materia. Felicitem hi há lleys morals que no alteran los desacerts humans.

Per lo demés dava als interessos socials altísima importància, y sobre sa gestió defensá las més sanas doctrinas. Partidari de la excentralització administrativa sense eczageracions que la comprometen, la defensá algunas vegadas en lo terreno dels principis, molts més ab aplicació á questions concretes; però sempre ab igual criteri y sempre estant en concordança sas doctrinas administrativas ab las jurídicas y polítiques.

MANEL DURAN Y BAS.

(Acabarà)

es Pandolfini, que se pot considerar entre l's primers de la fila.

Així ho comprengué lo públich quant li tributá una verdadera ovació en lo segon acte, en lo qual està á la mayor altura y 'ns quedem aquí per no fer certas comparacions, de las quals Pandolfini ne sortiria molt ben il·lurat.

Lo mestre Mancinelli rebé los aplausos del públich particularment en lo final del acte segon, que hagué de repetir.

Felicitem al senyor Bernis per la companyía que ha pogut reunir que tal com està avuy lo teatre resulta una de las primeras de Europa y lo planyem al mateix temps per los sacrificis y desvetllaments que suposa lo treball fet y lo que te per fer. No obstant, estem segurs que á son temperament actiu deurem lo sentir grans notabilitats en Barcelona.

Principal

Donna Juanita, segueix obtenir lo favor del públich, fentse applaudir cada dia més los actors que la desempenyan y en particular la simpática senyora Franceschini.

En aquest colisseu ha debutat ab èxit la companyía dramàtica dirigida per lo senyor Castilla. Lo primer dia posaren en escena la coneguda comèdia *Lo que puede el talento*, en la qual estigué molt be lo actor senyor García en carregat del paper de *conde*.

En la pessa *Seguidillas*, lo senyor Castilla feu lo gasto á gust dels espectadors.

En semblant dia se posà *Donna Juanita* en lo Liceo, alcansant un èxit igual al que obté en lo Principal.

Teatre Catalá

LO LLIBRE DEL HONOR, tragedia en tres actes y en vers dels senyors don Frederich Soler y don Manel Mata y Maneja.

A molts y distintas consideracions nos ha portat l' estreno de la obra dramàtica que posa avuy en nostra mà la ploma de la crítica.

Lo que més ressalta á primera vista, es que la obra te verdader alé dramàtic, y que escrita y composta á semblansa del gènere que mes priva en lo teatre espanyol, estava destinada á lograr un èxit brillantíssim si la haguessin acompañada recursos y circumstancies de que per l' èstat especialíssim del Teatre Catalá, se ha tingut de prescindir, sens dubte, al posarla en escena.

En arts, lo mateix que en los rams més vulnerables de la vida, no basta que una cosa existeixi, sino qu' es necessari mostrarla ab tota claretat y perfecció perque se tinga coneixement de la seva existència sens cap mena de dupte.

Aquesta idea se 'ns va ocurrir veient representar *Lo libre del honor* en lo Teatre Catalá.

La companyía de aquest colisseu, que te per la comèdia qualitats en sa generalitat recomenables, no las te prou adecuades per representar una obra del gènere de la que 'ns ocupa; axis fou que tot lo que pogué fer sigué enseñarla, es á dir, donar una idea de lo que es la obra representantla discretament alguns actors solzament.

Partim donchs del concepte que pot donar de sí una representació ab aquiescas condicions, entrarem á parlar de la impresió dramàtica que 'ns fa la obra.

En son primer acte lo efecte fou complert.

Te l'interés y está disposit gallardament, los tipus se van presentant simpàtics y ben delineats y l'interés va creixent per graus, fins que l'efècie final del acte, arrenca entusiastas aplausos y acceptació completa per lo que toca al final de l'obra.

Un dels mèrits de més relleu, que tal volta te aquest primer acte, es la habilitat ab que los autors han sabut sortejar un argument y situacions plenes de perills, perque, proposar devant de un públich una dona casada fugir ab qui es son amant y fill de l' home ab qui està enllaçada, y nostre públich no tenirhi res que objectar per la finura de forma ab que 's presenta la escena, indica en los autors un trassa digne dels majors elogis.

Lo segon acte logra dels públics major efecte encara que l'primer; mes per nosaltres no està pas á la mateixa altura. Divaga, no va francament á son objecte y sort té de la profusió de imatges brillants y parlaments magnífics que portan la barca á port, que per arribada á port de salvació tenim lo efecte dramàtic final en que lo comte de Rocacorba quant vol estellar

la porta que tanca la cambra dins la qual eran tancats sa esposa y son amant, sab justament per boca de qui ell creya l' amant, que lo qui està tancat ab la comtesa es lo propi fill del mateix comte.

Per molt que 's representi la nova tragedia, serán cridats sos actors á las taulas en aquest moment. N' estem segurs.

Aquest segon acte, que es segons nosaltres lo més lluix d' estructura, es lo que més embellit ha quedat per l' estro poètic dels autors.

La escena entre Rosa y Conrat y lo parlament en que s' esplica la tradició funesta que pesa sobre l' comtat de Rocacorba son títols de gloria que bastarian á fer mirar respectuosamente la obra si cap més calitat tingües que la fés digne de consideració.

Per los framents que publicuem en altre lloc de aquest número ja veurán nosaltres lectors que no estem eczagerats.

Lo tercer acte torna ja á volar alt. No sembla sinó que las divagacions del segon son compassos de espera per després emprendre ab més forsa la acció dramàtica que la fatalitat desenllassa al final de la manera més tràgica. Axis y tot, aquest es l' acte que ménos afecta l' ànim de l' espectador y per nosaltres que havem volgut analisarlo detingudament, ne veyem la causa en la manera de representarlo y per lo tant en lo poch que lo públich se idenifica en la situació.

No cal duptar gens que á mida que la obra tràgica va acostantse á son desenllàs, son més estremades las passions que s' expressan y per consegunt molt més difícil de ser expressadas.

En los primers actes se explican y definexen los sentiments que embargan los esperits dels personatges, mes al arribar al esclat l' un ha de morir envenenat, l' altre apareix horrorisat del crím que acaba de sometre l' altre... No volrem seguir més per esposar lo extrem de dificultats que pot tenir de si tot esclat tràgich; tants son que fins forem injustos al eczigrir que los actors del Teatre Catalá poguessen salvarlos tenint tan poca costum com tenen de representar obras per l' estil de la que 'ns ocupa.

Una tara, y lamentable per cert trobem en aquest últim acte. Tal es la de una escena que es copia eczacte del *D. Alvaro ó la fuerza del sino*. No podem pensar sinó que 'ls autors prengueren lo recort per inspiració y aixis se equivocaren.

Se 'ns ha dit que la escena ja està cambiada, nosaltres no la havem vista; si es cert, felicitem als senyors Soler y Mata per una determinació que 'ns honra.

Parlant dels actors, debem dir que la senyora Pallardó apareix en lo primer acte massa tranquila, no deu olvidar que te una pena á l' ànima y si be encara no per la d' ella forsés es que la tristesa no l' abandoni.

La senyora Parreno deuria donar més relleu á sos versos. A forsa de voler fer cànkit lo tipo, acaba per glassarlo. Tal volta es aquesta la única dificultat que se oposa á que no siga mes brillant la carrera de aquesta actriu.

Lo senyor Bonaplata diu ab claretat, arrodoneix los versos y trova tranzicions de efecte. Llástima que no sostinga lo vol dramàtic sempre, y cayga de vegadas en lo vulgarisme de la comèdia del dia. Bona es la naturalitat y molt deu fer per conservarla lo senyor Bonaplata, però no deu confondre'r ab la vulgaritat; dihegn axó perque 'ns dol que lo nou primer actor que tants aplausos logra no s'esmeni de aquest petit defecte.

Al senyor Goula, á qui apreciem, debem dirli que procuri tenir més seguritat en los estrenos, tal volta degut á que no sab lo paper ó á que està eccitat en las primeras representacions, ja que en las successivas va millorant en gran manera lo seu paper fins á conquerir grans aplausos.

Los demés actors, regulars; debem fer particular menció de lo senyor Virgili, que digué lo paper ab molta naturalitat. L' escena ben servida y la decoració apropiada.

Tot cor! se titula un arreglo en un acte que lo festiu escriptor senyor Aules donà derreraament al Teatre Catalá.

Encara que en la pessa abundan los xistes y està versificada ab facilitat, no lográ lo que se'n diu un èxit á causa de ser lo assunto de la obra fals de tota falsetat, pecant de llarchs los parlaments y abusant del monólech.

JOSEPH M. PASQUAL.

TEATRES

Liceo

Hermós era lo cop de vista que presentava lo gran teatre lo dia de la inauguració.

La sala de spectacles, completament restaurada, si se en conjunt s' hi adverteix una gran falta de armonía, en cambi's troben detalls molt hermosos y recomenables com los antepits dels palcos, particularment los del segon pis y platea, los bronzos del basament del proscenio, que creyém del senyor Atxé, los candelabros, que encara que no armonisan gens ab lo conjunt, son richs y cómodos per los espectadors, y en sí, altres y altres detalls que no anomeno perque no es mon ánimo fer una crítica detinguda de la sala renovada.

Lo sostre es exaggeradament carregat; lo plafó de sobre la escena resulta impròpi y lo teló de boca, que representa una cortina de bellut, aquest molt ben pintat, te lo gros defecte de tenir lo manton de sobre de diferent tó y pintat ab ménos carinyo. No obstant, lo que fa que lo teló de boca y accessoris no agradin lo que deurian es que lo manton, lo bellut del teló y la cenefa de sota forman en conjunt tres faixas orizontals, y lo públich recorda inconscientment lo teló vell en lo qual las líneas resultaban verticals sent mes propias y fent més bon efecte á la vista. Felicitem, no obstant, als Srs. Moragas y Urgellés, perque al cap de vall suposa un gran adelanto en sa carrera pictòrica.

Lo conjunt de ornamentació, tot plegat fa que la sala resulti rica y luxosa, completant lo hermós cop de vista de que parlo avans lo estar lo teatre completament plé, formant la millor part de la concurrencia las primeras senyoras y senyoretas de la societat barcelonina, rica y elegantment vestidas.

La opera ab que se obrí lo teatre, fou la popular *Aida*, desempenyada per los renombrats artistas senyoras Singer, Novelli y Srs. Barbaccini, Pandolfini y Ordinas casi tots coneixuts en Barcelona y particularment la Singer y Barbaccini, que en la mateixa obra han rebut en temporadas anteriors grans aplausos de nostre públich, los quals també se 'ls hi tributaren lo dia del estreno y sobre tot en los següents. La Singer conserva lo mateix ardor en la emissió de sa potent veu y Barbaccini sa correcta escola de cant.

Un artista nou ha vingut á engroixir la filera de notabilitats que ha trepitxat lo Liceo. Aquest

LA ILUSTRACIÓ CATALANA

Se publica l's días 15 y últim de cada mes					Fundador: Carlos Sanpons y Carbó		Se publica l's días 15 y últim de cada mes		
PREUS DE SUSCRIPCIÓ	ANY	SEMESTRE	TRIMESTRE	MES	DIRECTOR	FRANCESCH MATHEU	PREUS DE SUSCRIPCIÓ PAGANT EN OR	ANY	SEMESTRE
Espanya	60 rals	32 rals	18 rals	6 rals	Redacció-Administració: Jovellanos, 2, pral.		Cuba y Puerto-Rico	5 pesos forte	3 pesos forte
Països de l' Unió Postal	80 "	44 "	24 "	"			Filipinas, Méjich y Riu de la Plata	6 "	3 50 "
Se paga per endavant. — Números solts 4 rals									

Rambla del Mitx — LLIBRERÍA D' ÁLVAR VERDAGUER — Rambla del Mitx

Biblioteca del Renaixement

Colecció de volums ricament enquadernats

LLIBRE DE LA PATRIA. Colecció de poesías	10 rals.
NOVELAS d' en Martí Genís	10 "
LLIBRE DEL AMOR. Colecció de poesías	10 "
LA PAPALLONA. Novela d' en Narcís Oller	10 "
LLIBRE DE LA FE. Colecció de poesías	10 "

A punt de sortir

POBLET. — RECORTS DE LA CONCA DE BARBERÀ. Articles y estudis de n' Eduart Toda.

ALMANACH CATALÁ. Calendari de paret ab poesías, anécdotas, xaradas, etz., sobre magnífichs cromos 4 "

Llibres nous

Francesch Matheu. — LO RELIQUIARI. Morta - Spleen - Primavera. Segona edició, elegantment enquadernada .	12 rals.
Narcís Oller. — NOTAS DE COLOR. Quadros en prosa, ab un prólech de Joseph Icart.	10 "
LO TROBADOR MALLORQUÍ. Poesies de Joseph Taronjí, pbre.	12 "

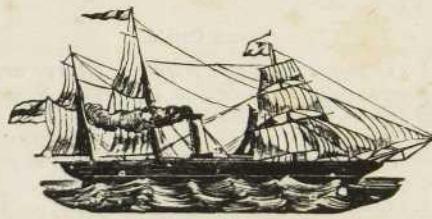
Bibliotheca Lemosina

LIBRE DEL ORDE DE CAUAYLERIA compost á Miramar de Mallorca per Mestre Ramon Lull	36 "
HISTORIA DE VALTER E DE LA PACIENT GRISELDA, escrita en llatí per Francesch Petrarca e arromançada per Bernat Metge.	16 "

A punt de sortir

LA COPA. Brindis y Cansons, de Francesch Matheu.

VAPORS-CORREUS DE LA AVANS DE A. LOPEZ Y C.^A

COMPANYÍA TRASATLÁNTICA

AVANS DE A. LOPEZ Y C.^A

SERVEY PERA PUERTO-RICO, HABANA Y VERACRUZ

Servey pera COLON Y PACIFIC

Sortidas	Barcelona	los días 5 y 25
	València	5
	Màlaga	7 y 27
	Càdiz	10 y 30
	Santander	20

Los vapors que surten los días 5 de Barcelona y 10 de Càdiz admestan carrech y passatjers per LAS PALMAS (Gran Canaria) y VERACRUZ. Los que surten los días 25 de Barcelona y 30 de Càdiz, y ls que surten lo 20 de Santander y

lo 21 de Coruña, enllassant lo serveys antillans de la mateixa Companyia Trasatlàntica en combinació ab lo ferro carri de Panamá y línia de vapors del Pacific prenen carrech á fletó correugat pera l's següents punts:
Litoral de Puerto-Rico. —San Juan de Puerto-Rico, Mayagüez, Ponce y Aguadilla.
Litoral de Cuba. —Santiago, Gibara y Nuevitas.
Amèrica Central. —Sabanilla, Golco y tots los principals ports del Pacific, com Punta Arenas, San Juan del Sur, San José de Guatema, Chameperico, Salina Cruz.
Nort del Pacific. —Tots los ports principals des de Panamá à California, com Acapulco, Manzanillo, Mazantán y San Francisco de California.
Sud del Pacific. —Tots los ports principals de Panamá à Valparaíso, com Buenaventura, Guayaquil, Payta, Callao, Arica, Iquique, Caldera, Coquimbo y Valparaíso.

Rebaixas a familias. —Preus convencionals pera estatges de luxe. —Rebaixas de passatges d' anada y tornada. —Billets de 3.ª classe pera l' Habana, Puerto-Rico y sos litorals à 35 duros De 3.ª preferent ab més comoditat à 30 duros pera Puerto-Rico y 20 duros pera Espanya.

Lo 25 de Novembre sortirà d' aquest port LO VAPOR

ALFONSO XII

per CADIZ, escales y demés serveys corresponents

Consignataria: senyors D. Ripol y Companyia, plassa del Palau, cantonada al carrer de la Marquesa.

Nota. Aquesta agència pot facilitar directament als carregadors los medis de assegurar las mercancías y efectes trasportats per los vapors de la Companyia, fins à verificar la entrega de certas mercancías y efectes en los punts de consignació.

•TALLERS DE REPRODUCCIONS ARTÍSTICAS•

212 — GRANVÍA — 212

BARCELONA

THOMAS

GRABAT PANICONOGRÁFICH Y FOTOGRABAT

Reproduccions de dibuixos de totes classes, manuscrits, mapas, música, estamperia, etc., etc., en clixés tipogràfichs
 PRIVILEGI EXCLUSIU PERA L' APPLICACIÓ DEL TON PAPIER

LA ILUSTRACIÓ CATALANA

Desitjosa aquesta Empresa de complaure als suscriptors, ha encarregat á un acreditat taller d' enquadernacions la confecció de luxosas tapas, tant pera enquadernar los números corresponents al any passat com pera l' exposició de números solts, que pot oferir en Barcelôna als preus següents:

TAPAS ab dibuixos daurats y negres, cantoneras y claus de metall, llom de xagrí y tela inglesa, propias pera cassinos, cafès, etc., etc.	Rs. 36
ENQUADERNACIÓ del volum del passat any ab tapas de gran luxo.	36
TAPAS solas, tela inglesa, pera l' enquadernació de volums.	22

Ademés podem oferir alguns exemplars que quedan de la colecció completa de LA ILUSTRACIÓ CATALANA als preus de COLECCIÓ COMPLETA dels tres anys, enquadernada (2 volums). Rs. 230
 COLECCIÓ COMPLETA dels tres anys, sense enquadernar 160

Las demandas se dirigirán á l' Administració - Jovellanos, 2, pral. - Barcelôna